

Õigus

Sigusteadline ajakiri.

Ilmub üks kord kuus.

:: Toimetus ja talitus Tallinnas, ::
Suurel turul nr. 16, raekoja vastas.

Tegew toimetaja: wanutatud advokat **M. Pung.**

Tegewa toimetaja kirjade aadress: Ревель, Вене uul. nr. 2.

Nõ 3.

Märts.

1912.

Uuest seadusest linnapankade kohta.

Siljuti finnitati uus seadus linnapankade kohta. Selle seaduse läbi saab nende pankade tegewus palju kindlamalt korraldatud kui see senini oli ning on ka see tegewus laiemale alusele seatud kui seda endine seadus lubas. Et nendel pankadel üleüldine tähtsus on, siis peaks uus seadus laialist huwitust äratama. Särghmistes ridades toome selle seaduse tähtsamad iseäraldused.

Linnapankade asjatähtsuse ja aruannete andmise kohta on uues seaduses peaaegu needsamad määrused, mis endisegi seaduse põhjal 1883. aastast maksivad, kuid ka siin on uue seaduse põhjal mitmed uuendused maksma pandud. Nii näituseks on otsekohene määrus selle kohta sisse wõetud, et pangaraamatud kahekorde raamatupidamise süsteemi põhjal peetud saakswad, seda selles mõttes, et aruannete andmine kiirustatud on, kuna senini aruannete walmistamine sagedaste wäga kaua wiibis. Sellesamas sähis on aruannete walmistamiseks ja finnitamiseks kindlad terminid ära määratud ja nimelt: aruande walmistamiseks — 1. märts, nende läbiwaatamiseks rewisjonikomisjoni poolt — 1. mai ning nende lõpuliseks finnitamiseks linnawolikogude poolt — 15. juuni pärast aruande-aastat. Et linnawolikogudele panga tegewuse rewideerimist fergendada, wõiwad wolikogud rewisjonikomisjonisid walida, kellel ihtlasi õigus on asjatundjaid omale appi kutsuda; nendel asjatundjatel on õigus komisjoni töödest osa wõtta. Endise seaduse põhjal oli walitsusel õigus oma poolt linnapankade tegewust rewideerida, mis õigus ka uue seaduse juures makswaks on jäetud. Seda rewideerimist wõib walitsus toimetada kas linnawolikogu palwe peale ehk rahaministri käsul. Endise seaduse põhjal oli rewideerimise palwe põhjendamiseks tarwis, et seda palwet kõige wähemalt $\frac{1}{6}$ kõigist wolinikkude arwust toetakswad, kuna nüüd rewideerimine koguni üheainsa woliniku teadaandmise peale ette wõetud wõib saada.

Uus seadus annab linnapankade tegewusele ülepea hoopis laiemat alust, kui see neil enne oli. See laiendatud tege-

wus on tungiwalt tarwilik, nii nendes linnades, kus teisi kommertspan-fasid ei ole, kui ka nendes, kus niisugused erapangad juba olemas on. Juba nüüd on kaunis palju linnafogufondasid olemas, kus kaubandus ja tööstus dieti kaugele on edenenu, kus aga fiiski weel mitte ühte erapanka ei ole. Niisugustes linnades oleks suuremate õigustega linnapank väga kohane, sest tema läbi oleks elanikkudel võimalik oma mitmesugusid kredidinõudeid täita. Nendes linnades aga, kus erapangad juba töötawad, peab linnapankadel õigus olema kõige vähemalt neidsamu operatsioonid teha, mis erapangadki tee-wad, sest muidu ei suudaks nad wõistlust wiimastega wälja kanna-tada. Sellepärast annab uus seadus linnapankadele õiguse mitmeid operatsioonid teha, mida nad endise seaduse maksuuse ajal mitte teha ei wõinud. Need uued operatsioonid on järgmised: kõikju-guste rahaliste kohustuste ja wäljamaa wekslite diskonteerimine, lae-nudeandmine kaupade alla, laenudeandmine soloweksli alla, mis maakohdade ja linnas olewate liikumata waranduste pandikspane-mise läbi kindlustatud on, wäärtpaberite finnitamine, riigi ja fogu-fondade wõlgade realiseerimine, pandiks wõetud kaupade edasipantimine, wäärtpaberite edasidiskonteerimine wäljamaa kreditasutustes, laenude-andmine, kas kindlate terminide peale ehk spetsiaal-jookswate arwete wiisil, mitmesuguste pantide kindlustusel, tirashi läbi kustutatud prot-sentpaberite maksimine, kupongide maksimine ja weel mõned teised operatsioonid. Nii on praegu linnapankadele võimalus antud kõikides nendes wormides ja wiisides krediti awada, nagu seda nüüdne elu ja tööstus nõuawad.

Selle peale järgnewad uues seaduses määrused, mille läbi linna-pankade üleüldine tegewus kindlamale alusele seatud saab kui see ennemalt oli. Neid määrusi wõib pangapolitika alusmüüri-deks nimetada, sest kui neid määrusi filmas peetud ei saa, wõib pank fergeste langeda. Niisugused määrused puudusiwad 1862. aasta sea-duses ja see oli üheks põhjusiks, mille pärast mitmed linnapanangad 1870.—1880. aasta jooksul väga raskesse seisuforda sattusiwad. Ro-hased määrused saiwad juba 1883. aasta seaduse läbi maksma pandud ja jääwad ka uue seaduse ajal maksuaks. Muu seas on niisugune määrus olemas, mille põhjal kredit, mis ühele inimesele, asutusele, linnale ehk semstwole awatakse, kas wekslite diskonteerimise ehk muude laenude andmise läbi mitte suurem ei tohi olla kui $\frac{1}{10}$ osa põhjus- ja tagawarakapitalist kokku. Linnawolikogudel on aga õi-gus seda ülemmäära weel alandada.

R a h a h o i u p e a l e w õ t m i s e k o h t a on üleüldiselt need-samad määrused ka uues seaduses, mis juba 1883. aasta seaduses makswad oliwad. Uuenduseks wõib seda nimetada, et linnapankadel õigust ei ole hoiusummasid igawese aja peale wastu wõtta. Tähel-panemise wäärt on weel ka järgmised muudatused: hoiusummade suuruse alammäär on 50 rubla pealt 25 rublani alandatud, et selle põhjal ka wäiksemad hoiusummad linnapankadesse toodud wõikswad

saada, kuid wolikogudele jääb õigus seda alammäära kõrgendada. Uja peale pandud hoiusummade termin on 12 aasta pealt 20 aasta peale pikendatud.

Ka wekslite diskonteerimise kohta maksawad üleüldiselt needsamad määrused, mis juba 1883. aasta seaduses ette ära oliwad nähtud. Suwitawad on aga siin kolm uuendust, ja nimelt: 1) keelatud on wekslite diskonteerimine, mille termin ettenäitamise peale on; 2) on ette kirjutatud, et diskontokomitee teatawate ajajärgude järele nende inimeste nimekirja läbi waatab, kellel pangas kredit on awatud, ja 3) lubatud on ka niisuguste wekslite diskonteerimine, mille maksuohaks mitte ainult see linn, kus pank asub, ehk kus tema korrespondendid ja agendid on, määratud ei ole, waid igal pool, kus riigipanga jaoskonnad wõi renteid asuwad.

Laenude andmises wäärtpaberite kindlustusel on järgmised tähtsamad uuendused tehtud. Kuni seniajani wõiswad linnapangad laenude kindlustamiseks ainult niisugusid wäärtpaberid wastu wõtta, mida kroonu tööde kindlustamiseks pandiks wõeti. Uue seaduse järele wõib aga linnapank kõikide era-asutuste wäärtpaberite peale laenusid anda, kuna nende wäärtpaberite nimekirja wolikogu kinnitab. Ka on wäärtpaberite kindlustusel antawate laenusummade ülemmäär suurendatud. Nii wõib nüüd laenusid anda riigipaberite, walitsuse poolt garanteeritud paberite, hüpotegipankade obligatsioonide, linnade ja semstwode obligatsioonide peale kuni 85% nende börsehinnast, teiste wäärtpaberite peale aga kuni 75 protsendini börsehinnast. Laenude kõige pikem termin on kuue kuu pealt üheksa kuu peale pikendatud. Laenusid anda oma enese hoiupiletite kindlustusel on pangale täieste keelatud.

Laenude andmise operatsioonid kaupade ja kaubadokumentide kindlustusel on uue seaduse põhjal laiendatud: laenusid wõib anda mitte ainult kauba-aitade dokumentide alla, waid ka teiste dokumentide alla, nagu näituseks raudteede prahikirjade dublikatide alla, transpordiseltside kwiitungite alla jne. Nende dokumentide nimekirja, kui ka kaupade eneste nimekirja, saawad wolikogude poolt kindlaks tehtud.

Raunis palju muudatusi on uue seaduse põhjal nendes määrustes tehtud, mis laenude andmisesse liikumata waranduste alla puutuwad. Nende määruste siht on linna-elaniikudele wõimalikuks teha krediti liikumata waranduste kindlustustel wõimalikult awaral ja kergelt kättesaadawal wiisil tarwitada. Kõige pealt tuleb seda nimetada, et laenude terminid pikendatud on: lühikesa-ajalised laenud antakse 1—3 aastani, kuna nad kuni 9 aastani pikendatud wõiwad saada; pika-ajalisi laenusid wõib anda kuni 15 aastani puumajade peale ja 30 aastani kiwimajade ja kruntide peale. Praeguse seaduse põhjal oli nende laenude kõige pikem termin 12 aastat. Ka laenude tasumise wiisi kohta on muudatus tehtud. Nimelt wõib

laen ühes protsjentidega poole-aastaliste kohustusliste maksusumma-
dega ära tasutud saada. Et aga sarnase wõla kustutamise wiisi wõi-
malik ei ole seaduses eneses ligemalt ära määrata, siis on kustutamise-
plaanide wäljatöötamine ja finnitamine seaduse poolt wolikogude
hooleks antud. Edasi: endise seaduse põhjal wõiswad linnapangad
laenusid liikumata waranduste peale ainult kuni 50 protsendini nende
takseerimisewäärtusest anda, kuna nüüd see määr 60 protsendini tõs-
tetud on. Uue seaduse järele on aga keelatud nende majade peale
laenusid anda, mille ehitamine weel lõpetatud ei ole. Pandiks-
pandawa liikumata waranduse hindamist toimetawad wannutatud
hindajad, mitte aga panf ise naabrikeuntide omanikkude abil, nagu
see senini sündis.

Linnadele ja semstwo dele wõib panf laenusid
andamisse mitte pikemalt kui 10 aasta peale. Ära kaotatud on määrus, mille
järele iga niisuguse laenu peale rahaministri ja sisemiste asjade mi-
nistri käest esialgne luba muretsetud pidi olema. Nende laenude jaoks
ei ole mingit kindlustust tarwis, ainult peab linn ehk semstwo kohus-
tusekirja andma, et laenukustutamise ja protsjentide maksud linna ja
semstwo eelarwesse kui kohustuslised wäljaminekud üles saaki-
wad wõetud.

Protseptpaberid müüa ja osta wõiswad linna-
pangad senini ainult riigipanga ehk tema jaoskondade kaudu; nüüd
wõiwad linnapangad neid operatsioonid ka teiste pankade läbi teha.
Ära on kaotatud 1883. aasta seaduse nõudmine, mille järele summade
suurus, mis protseptpaberite ostmise jaoks tarwitatud wõis saada,
linnawolikogude poolt ära määrati.

Määrused puhta kasu jaotamise ja tagawara-
kapitali kohta, mis 1883. aasta seadusesse üles oliwad wõetud,
jätiswad isäranis palju soowida üle. Nimelt: nendes ei olnud ära
tähendatud, kudas peab puhast kasu ehk kahju wälja arwatud saama,
nende põhjal ei olnud sunduslik teatawaid summaksid puhtast kasust
põhjus- ja tagawarakapitalidesse määrata, linnawolikogudel oli õi-
gus panga asutamise ajal ette ära määrata, misugune suuruse wa-
heford põhjustkapitali ja tagawarakapitali wahel olema pidi. Kõik
need puudused on uue seaduse läbi kõrwale toimetatud. Nende ase-
mel on järgmised kindlad ja kohustuslised määrused ette kirjutatud:
puhtast kasust peab kõige wähemalt 15 prots. põhjustkapitali suurenda-
miseks arwatama, niisama palju ka tagawarakapitali suurendamiseks
nii kaua, kuni tagawarakapital $\frac{1}{3}$ põhjustkapitalist wälja ei tee: siis
wõib tähendatud norm kuni 10 protsendini alandatud saada. Et
pangateenijate käekäiku kindlustada, siis wõib teataw osa puhtast ka-
sust nende hoiu- ja laenukasjade, pensiooni- ja abiandmisekasjade
asutamiseks ja kindlustamiseks määratud saada. Nende kasjade awa-
miseks ei andnud senine linnapanf seadus õigust, selle peale waa-
tamata, et teiste pankade juures niisugused kasjad 1897. aasta seaduse
põhjal asutatud wõiswad saada. —

Nagu eelpool toodud sõrdlustest näha, on linnapankade tege-
wus palju awaramale alusele seatud, kui see endise seaduse ajal oli.
Ühtlasi on aga uus seadus ka selle eest hoolitsenud, et see tegewus
findlates piirides edeneks, nendest piiridest eemale ei kalduks ja selle
läbi panga enese olemisele kahjulikuts ei saaks. Igatahes on uue
seaduse läbi linnapankadele wõimalus antud loomulikul wiisil kõikide
teiste pankade kõrwal ja nendega wõisteldes edeneda.

Sunnitööst.

Wene ajakirjas „Право“ (Õigus) ilmus hiljuti selle kohta hu-
witaw kirjatiitl, mida keegi õigusteadeplane, kes ise paljudes Wene
wangikodades istunud on, awaldas. Et wangikodade elu-olu palju
huwitust pakub, siis tutwustame oma lugejaid nimetatud kirjatööga.

Wiimasel ajal on Wene wangikojad laialist tähelepanemist oma
peale tõmbanud, mitte üksi Wenemaal, waid ka wäljamaal. Mitte
kaua tagasi töiwad ajalehed sõnumid raskete tööde kohta Amuri raud-
tee juures ja niisamuti awaldasiwad ka ajalehed iseäralise „teada-
ande,“ mida Shtu-Europa haritud seltsfond Wene walitjusele ette
pani ja milles politifawangide seisuforda kirjeldati.

Kuid harilikult tutwustatakse lugejaid ainult iseäralikkude juhtu-
mistega, mis wangikodade elus ette on tulnud ja kus omawolitar-
witamine ja toores ümberkäimine iseäranis filma torlawad.

Skoopis wähem tähelepanemist on üleüldine wangiko-
dade süsteem aratanud, ehk üleüldine wangikodade elu-olu. Ka
on tähtis wangistamise juridilist külge tähele panna, mille pärast
siis sugugi mitte üksikute seadusewastaliste juhtumiste juures peatama
ei pruugi jääda. Ei ole aga tähtis küsimus, kes Wene wangikodades
istuwad, mis süü pärast ja mis suguste kohtute otsuste põhjal.

Nuhtluseseaduse järel on üks kõige laiemalt tarwitusel olew
nuhtlusewiis „kõikide õiguste arawõtmine ja sunnitööle saat-
mine.“ See nuhtlus on wäga mitmesuguste kuritööde eest määrat-
tud. Uus nuhtluseseadus, mis ainult osalt maksew on, heitis „sunnit-
öö“ (кагора) nimetuse kõrwale ja seadis selle asemele wangis-
tuse sundusliste raskete töödega (кагора съ прину-
дительными тяжкими работами). Kuid wähe on siin ainult ni-
metuses: asja enese olude järele on mõlemad nuhtlusewiisid ühesugused.

Sunnitöö on nuhtluste süsteemis üks raskematest nuhtlustest, ja
nagu tähendatud, on see nuhtlus kõiksuguste süütegude eest määratud.
Skoopis wähem on neid kuritegusid, mille eest surmanuhtlus ja asumi-

selesaatmine (ссылка на поселение) on määratud. Sunnitöö on seaduse järel normalnuhtlus, surmanuhtlus aga on erand. Tõsises elus on aga see seisuford praegu ümber pöördud. Asjalugu on see, et surmanuhtlus seaduse järel küll kõige kardetavamate poliitikaliste kuritööde eest on määratud, kuid viimasel ajal on seda nuhtlust väga ohtralt harilikkuude röövlite, mõrtsukate ja põletajate kohta tarvitatud. Nii oli 1909. ja 1910. aastatel surmamõistetud kurjategijate hulgas ainult väikene osa poliitikaüüdlasi, kuna kaugelt suurem osa lihtsad kurjategijad olivad.

Nagu ülemal tähendatud, on raskemate kuritööde eest harilikuks nuhtluseks sunnitöö määratud ja tuhandete wiisi mõistetakse inimesi aastas sellele nuhtlusele. Aga küsiki peab ütleva, kui imelikult see ka kõlab, et praegu sunnitöölisi Wenemaal peaaegu sugugi ei ole. Praegu on veel suurel määdul sunnitööd Amuri raudtee ehitamise juures tarvitusel, kuid sunnitööwangikodades (каторжные тюрьмы), kus enamalt sunduslisi töösid tehti, on see mõnes kohas täieste ära jäänud, teistes on need tööd ainult paberi peal olemas, kolmandates tehtakse alles nüüd töökodade siseseadmisega algust. Peab üleüldiselt ütleva, et sunnitöölised Europa-Wenemaa ja Siberi wangikodades ainult üksikutel juhtumistel tööd teevad, kuna harilikult neid töösid seal sugugi ei ole.

Sunnitööle mõistetud süüdlased hoitakse praegu osalt kubernangwangikodades, osalt sunnitööwangikodades Siberis, osalt uutes keshwangikodades Orellis, Bihkwas, Smolenskis, Nikolajewis Wologdas ja teistes linnades kinni. Sunnitöölised sünnitawad wangide hulgas isefuguse grupe, sest et neid ahelates hoitakse. Nende juures tarvitatakse kõige suurema waljusega wangikodade peawalitsuse ringkirjajid ja ettekirjutusi raamatute, kirjadekirjutamise ja jutulkäimise, jalutamise, söögi, pesu, riiete jne. kohta. Peale selle karistatakse neid witsadega nii sagedaste, kui seda wangikoja-ülemuse kohusetunne nõuab. Kõigis selles lähewad sunnitöölised teistest wangidest lahku. Kuid sunnitöösid, millele nad mõistetud on, ei ole pea kuskil veel sisse seatud. Seletust leiab see asjaolu wististe selles, et hoopis raskem on inimestele tööd organiseerida kui neid kettidesse panna, nende kohta kõiksugusid ettekirjutusi maksma panna ja neile witsu anda käsida. Nii tuleb wälja, et sunnitöölised peawad kõiksugu kitsendusi, puudusi ja karistusi kannatama ja seda kõik töö ajemel, mis neile kohtu poolt määratud on.

Näib, nagu ei peaks niisuguse asjaloo üle mingit kaebust tõstma. Siin peab aga otsekohe tähendama, et wangistus ühes töögga palju kergem on kui wangistus ilma tööta. Pea kõikides wangikodades ihaldawad sunnitöölised „töökomandudesse“ peaseda, ehk et neid töökodadesse üle wiidaks.

Wõtame näituseks Permi linna wangikoja. Sunnitöölistel ei ole seal mingisugusid sunduslisi töösid. Päew-päewa järel istuwad siin

inimesed paljude aastate jooksul: nad on pimedatesse ja niisketesse tubadesse finni pandud, kus neid kolm korda rohkem on kui seda seaduslik norm lubab. Afende ees on talvel ja suvel kahetõrdsed raamid ning ainult lühikesel aja peale tehakse afna-augud üleilidise käsu järele lahti. Wangid ei saa pea sugugi raamatuid ja kirjutuse-abinõusid kätte. Jalutusele wangisid ei lasta, sest et selleks kohast platši ei ole. Ainult kaks korda aastas nimelt jõulu ja lihawõtte ajal lubatakse wangisid waba õhu kätte. Nad seatakse siis paari-wiisi ritta, sunnitakse neid kolm korda ümber hoowi käima ning siis aetakse nad jälle wangikotta tagasi. Nii saawad need wangid kuue kuu jooksul üks kord wiis minutit värsket õhku hingata ja sinist taewast oma pea kohal näha. Kõik muu aeg ümber aasta on nad kui haigewatessa kiwihaudadesse finni müüritud. Siin aelewad nad päewadekaupa söpa sees, hingawad haigewat õhku ja ei tee mingit tööd.

On arusaadaw, et niisugune wangitöödest unistab, mida ta kõige suurema heameelega teeks.

Ometi kirjutab uue nuhtluseseaduse § 16 järgmiselt ette: „Sunnitöölised peawad sundusliku rasteid töösid tegema, nii wangikodades, kui ka wäljaspool neid.“

Bermis ei ole neid sundusliku rasteid töösid, kuid iga wang oleks seal walmis oma tööta olekut niisuguste tööde wastu, mis kõige wähemalt lahtise õhu käes tehakse, ümber wahetama.

Olgu weel teine näitus Jekaterinoslawi sunnitööwangikojast.

Sunnitöölisi hoitakse kubernanguwangikojas, sagedaste uurimise all olewate wangidega segamine. Siin on wiimaste aastate jooksul palju hirmsaid juhtumisi olnud. Seda wangikoda võib hauaks nimetada. Pea pooled wangidest on kas surma mõistetud (selle nuhtlus aga sunnitöös ümber on muudetud) ehk seda surma-otsus ootab. Wangikodades tuleb alalõpmatu surma-otsuste täitmisi, peksmisi ja külgehakkawaid haigusi ette. Wangikoja seinad ja õhk on werega nagu läbi imbunud. Sunnitöölised, keda siia on paigutatud, ei tee mingit tööd. Esimesel filmapilgul näib, nagu oleks see neile kergenduseks. See ei ole aga nii. Rewadel 1910. aastal sai see wangikoda linnawalitsuse käest tellimise puutööde peale. Töösid tehti wangikoja hoowis, wangikoja tubade afende wastas, osalt kerge katuse, osalt lahtise taewa all. Alguses lasti tööle 20 inimest, pärast suurenes see arw 50 peale. Wangikojas oli aga sel ajal üle tuhande wangi. Nendest oliwad umbes 50 inimest puutöös, umbes teist nii palju oliwad kõõgis, pesutoas, sepakojas ja teistes kohtades ametis. Kõikidel teistel ei olnud mingit tööd. Ränk on aga enesele ette kujutada, kui kadedalt need wangid, kes tubades finni istusiwad, oma feltimeeste peale waatasiwad, kes hommikust õhtuni hoowi peal kõisugusid puutöösid tegiwad. Tööd kestiwad 12 tundi päewas, neid toimetati wahtide walju järelewaatuse all, töötati ilma kõige tasuta, kuna söök wäga wilets oli. Kuid siiski peeti neid töötajaid õnnelikudeks inimesteks, kui neid teiste wangikoja-elanikkudega võrrelda.

Töösse püüdiswad mitte ainult need wangid minna, kes wabas elus ränga tehalise tööga harjunud oliwad, waid ka haritlased, kes ennemalt peale sulepea midagi enese käes pole pidanud. Töösid tehti heameelega, waatamata selle peale, et seadus neid „rasteteks“ tembeldab.

Töödest wäljaspool wangikoda, millest 16. prg. kõneldakse, ei wõi juttugi olla. Sunnitöölised püüawad neid töösid kõige suurema igatsusega. Seda mitte sellepärast, et sealt ära põgeneda ehk wabade inimestega läbi käia, waid ainult sellepärast, et mitte finnisest toas istuda ja ennast raske wangifoja õhuga kihwtitada lasta.

Nii wõib julguste tõendada, et wangide tööta olek mitte nende seisuforda ei fergenda, waid selle wastu teeb ta selle nuhtluse, mida kohus määranud, hoopis rängemaks.

Wahetewahel awaldatakse niisugust mõtet, et wangikoda teatawat kaswatuslist mõju kurjategijate iseloomu peale awaldawat. Misugune on siis see kaswatusline mõju wangikojal ilma tööta?

Siin peab otsekõhe tähendama, et nii eriteaduses kui üleüldises kirjanduses väga sagedaste finnitatakse, et wangikoda pahade kommete allikas ja kuritegude ülikool on. See on aga weel wähe öeldud, sest asja seisuford on weel palju pahem.

Nii palju kui üleüldiselt otjustada wõib, on kõige suurem arv sunnitöölise hulgas nõndanimetatud „juhuslisi“ kurjategijaid talupojaseisusest: tapjad armutadeduse pärast, kättemaksuises, purjus peast jne. Mõned nende tegudest on kirjeldamata hirmsad, aga oma iseloomu poolest ei ole nad paremad ega pahemad kui nende naabrid, kes maale jäiwad ja, wõib olla, nende wastu tunnistajateks üles astusiwad. Nende üleüldine omadus on äraarwamata harimatus, mis metslusega kokku puutub.

Urwu järele on „juhuslisi“ kurjategijaid wangikodades kõige rohkem. Kuid üleüldises wangikoja ruumis ei olegi neid nagu näha ega kuulda. „Tooni annawad“ wangikojas mitte need sunnitöölised, waid elufutselised kurjategijad, retsiidivistid, iseäranis need, kes teist ehk enam korda wangikojas istuwad. Neid on alati wangikojas hoopis tühine wähemus, kuid füski on nad wangikoja elanikkude wäikesed eestwedajad. „Juhuslised“ kurjategijad tantsiwad alati nende pilli järele; niisamuti langewad nad ka otsekõhe elufutseliste kurjategijate mõju alla, misugust mõju seda fergem awaldata on, mida wähem wangikojas sunduslisi töösid leidub. Inimesel on wõimata kõike aega mööda saata, ilma et ta midagi ei teeks; igatahes peab tall midagi olema, millega aega lühendada wõiks. Kui aga selleks mingit tööd ei ole, arwab inimene enesele kõige madalamad ja elajalise mad toimetused wälja, et aga aega surnuks liiia. Siit tekiswad kõige wastikumad nähtused wangide juures.

Rõik see on juba ammugi enam-wähem teada ja korrata seda ei maksa. Siit selgub ka, et ilma tööta wangistust piserdada mingit mõtet ei ole. (Järgneb.)

Panga-ajutuste omanikkude kaelafohtulif wastutus.

Peale põhjuskirjade põhjal töötawate aktfiapanfade ja wastastifuste kreditiühifuste on meil weel palju teisi panga-asutusi, mis üffi-kute isikute ehk teatawate seltside päralt on. Wiimased panga-asutused toimetawad jagedaste kõiki neidsamu pangatalitusi, mis aktfiapangad toimetawad, misjuures nende tegewus tihti väga laialine on. Need üffi-kute isikute päralt olewad panga-asutused ja -majad ei ole seaduse järele kohustatud oma äri seisukorra kohta walitsufe-asutustele ega publikumile teateid andma, selgemalt üteldes: nad ei ole sunnitud oma bilanziid ei ametlistes ega ka era ajalehtedes ilmutama. Sellepärast on aga rahaministrile seaduse poolt õigus antud sarnaste pangamajade tegewuse üle walwata, ja kui ilmsiks tuleb, et need pangamajad oma õigusi kurjaste tarwitawad ja usaldawale publikumile kahju hakkawad tegema, siis võib rahaminister niisugustele pangamajadele ühed ehk teised panga-operatsioonid täieste ära keelata.

Sellel põhjal tekkis minewal aastal Peterburis huwitaw kohtuasi. Nagu teada, alustas seal mitte kaua tagasi Sahari Shdanowi pangamaja väga laialist tegewust. Newski prospekti kõige elawamas kohas wõttis pangamaja omanif päratuõure ruumi oma ajutuse alla ning hakkas oma äri üle terve Wenemaa suure hooga reklameerima. Kõige suuremat rõhku pani see pangamaja kahesuguste operatsioonide peale, nimelt wäärtpaberite müümise ja ostmise peale börse peal ja wõidulaenupaberite müümise peale osawiisil maksimisega. Et nende operatsioonide läbi palju pangamaja klientiisid suuri kahjusid saiwad ja mõned nendest kõik oma waranduse kaotasiwad, siis hakkas rahaminister warsti selle pangamaja tegewuse peale oma tähelepanemist pöörama. Wahepeal õitses pangamaja omaniku Sahari Shdanowi äri suureste: suure reklame tõttu sai ta oma klientide käest palju käskusiid wäärtpaberite müümiseks ja ostmiseks börse peal. Nende müüimiste ja ostmiste läbi wõitis ta börsel enesele suure mõju, kuid seda mõju tarwitas ta suuremalt jaolt oma kasuks, harwa oma klientide kasuks. Nii oli Shdanowil wõimalik terwet Peterburi börset närwilises olekus pidada, mis rahaturu peale halvawat mõju awaldas. Sellepärast oli rahaminister sunnitud esialgselt Shdanowi tegewust kitsendama, pärastpoole aga seda täieliselt ära lõpetama. Nii laskis rahaminister, et Shdanowi tegewusele piiri panna, esialgselt tema käest

allkirja wõtta, et ta wõidulaenupaberid ofamaksnise wiisil ei müüks ja wäärtpaberite müümise ja ostmise operatsioonid nõndanime-
tatud „on call“ arwel ei toimetaks. Waatamata niisuguse keelu
peale toimetas Shdanow neid operatsioonid siiski edasi ja ei teinud
rahaministri keelust wäljagi. Rahaminister andis sellepärast asja
Peterburi ringkonnakohtu prokurööri kätte, et kaelaohutulist süüdistust
Shdanowi vastu tõsta. Celiurimisel seletas Shdanow, et tema
rahaministri keelu vastu õigel ajal kaebtuse walitsewasse senatisse
sisse on andnud, millepärast tema selles arwamises on olnud, et ta
senikaua kõiki nimetatud operatsioonid toimetada wõis, kuni ta kaeb-
tus senatis weel läbi waadatud ei olnud. Selle seletuse peale waa-
tamata anti Shdanow Peterburi ringkonnakohtu kätte ning
süüdistati teda nuhtluseeaduse § 1174¹ põhjal. Selles paragrafis
on järgmine määrus:

„Panga-asutuste (nagu pangamajad, kontorid ja teised sarnased
asutused, millel walitsuse poolt finnitatud põhjustajad ei ole) pi-
dajad, kui nad neid operatsioonid teewad, mida walitsus neile ära
on keelanud, langewad nuhtluse alla: esimene kord rahatrahw sajab
kuni 1000 rublani, teine kord — 200 rublast kuni 2000 rublani,
aga kolmas kord — peale rahatrahwi 300 rublast kuni 3000 rublani
weel wangistusele kahest kuni kaheksa kuuni, kuna nende ettewõtted
ära lõpetatakse ning neilt õigus ära wõetakse ülepea neid asutada.“

Siljuti oli see asi Peterburis ringkonnakohtus harutada, kus
Shdanow nimetatud paragrafi järele süüdlaseks tunnistati ning talle
1000-rublaline rahatrahw ehk maksujõuetusel kuuekuune arest määrati.

Lõpuks olgu weel tähendatud, et omal ajal ka Cesti publikumi
juures Shdanowile teed rajada on tahetud. Nimelt ilmus kellegi
Sootaine poolt kaunis paks raamat börse-operatsioonide kohta, milles
pidad seletused selle kohta sees oliwad, kudas neid operatsioonid panga-
pidajate läbi toimetada tuleb. Wiimase raamatukaane peal oli Shda-
nowi pangamaja kuulutus, milles teadustati, et see pangamaja
börse-operatsioonid väga kasulikkude tingimistega teeb. See kuulutus
raamatu lõpul näitab selgeste, selle õhutusel raamat awaldatud on.

Rahajummade finnipidamisest wallawalitsuste nõudmistele peale.

Wallawalitsuste poolt on palju kaebtusi olnud, et mõisaomani-
tud ja wahest ka talupidajad wallawalitsuste nõudmistele täitmata jä-
tawad, kui nende juures teeniwate isikute palk wõi raha mingisuguse
wõla pärast finni pandud on. Niiud on, nagu ajalehed teatawad,

Cestimaa kubermangu talurahwa-asjade komisjoni poolt wallawalit-
sustele teada antud, et senati II departemangu seletuse järele 10. apr.
1904. a. nr. 3131 neid isikuid, kes teenijate palgast aresti alla pandud
summasid finni ei pea — kui nad selle peale allkirja on andnud
— rahuk. nuhtl.-sead. § 29 põhjal kohtulikule wastutusele wõib wõtta
ja nende wastu peale selle tšiwilnõudmist tõsta selle summa suuruses,
mille peale arest oli pandud. Rahuk. pealep. nuhtl. sead. § 29 mää-
rab rahalise trahwi kuni 50 rublani.

Teatawaste ei ole wallawalitsused ülemal ettetoodud abinõu se-
nine weel palju tarwitanud; mõned juhtumised aga, kus peremehed
niisuguses asjas trahwida saanud, on siiski ette tulnud.

Siia juurde peaks aga tähendama, kas ülewalnimetatud senati
seletus täieste seadusega kokku käib, sest tähendatud 29. paragraf ei
käi otsekohe sarnaste nõudmiste kohta mitte, kuna wallamaksude maks-
mata jätmise iseenesest ka mitte trahwi alla ei lange.

Waidlus jahidiguse pärast mõisniku ja talu- poja wahel.

Selle asja kohta toob „Päew.“ järgmise teate: Mullu 16. ok-
tobril oli talupoeg Kaarel Pall Wõsu mõisast lahutatud Sepa talu
(oma talu) maa peal jahti pidanud. Halliku mõisa omanik parun
Stackelberg wõttis P. kohtulikule wastutusele.

7. now. oli asi Ratwere-Paide 2. jaost. rahukohtuniku juures
harutada. Kohtule pandi Wõsu mõisa omaniku Eugen von Harpe ja
Halliku mõisa omaniku wahel tehtud leping ette. Nimetatud lepingu
järele rendib v. Harpe parun Stackelbergile ühe aasta peale jahidig-
gused Wõsu mõisast lahutatud talumaade peal ilma ühegi maksuta.
Süüalune Kaarel P. seletas, et tema nimetatud päewal piisiga oma
maa peal olnud ja nimelt tahtnud kanakulli lasta; jahti ei ole ta
mitte pidanud, jahipidamise tunnistust temal ei ole. Kohus mõistis
Kaarel P. nuhtluseseduse § 56. põhjal 16 rbl. trahwi maksma ehk
maksujõuetusel 2 päewaks aresti ja § 146 põhjal 16 rbl. trahwi
maksma ehk maksujõuetusel 4 päewaks aresti.

Selle otsusega ei olnud P. rahul ja kaebas Ratwere-Paide rahu-
kogusse edasi. Oma edasikaebuses seletas ta, et Wõsu mõisa omani-
kul Karl von Harpel küll jahidigus ostetud talu maa peal oli, kuid
sellegipärast ei wõinud tema kohaliku seaduse põhjal seda serwitudi-
digust kellegi teisele edasi anda. Sellepärast arwab süüalune Kaarel
P., et parun Stackelberg, kes jahidiguse Eugen von Harpe käest ühe
aasta peale on rentinud, isegi seaduslikul alusel jahidigust ei omanda,

ja et von Harpe jahi-õigus nüüd, peale mõisa teise omaniku kätte minemist, iseenesest kustunud on ja ainult tema, Ball, kui ostetud talu-kohta pärisomaniku päralt on. — Ülemalkirjeldatud olude põhjal palub Raarel P. esimese süüdistuse järele teda priiks mõista ja teise süüdistuse põhjal asja koguni ära lõpetada, sest et parun Stackelbergil üleilidse enesel ka Balli talu maa peal seaduslikult jahi-õigust ei ole, pealegi veel tema, Balli, peale süüdistust tõsta.

Et parun Stackelberg Rakwere-Paide ringkonna aurahukohtuniku on, anti tähendatud asi Tallinna-Haapsalu rahukogusse otjustamiseks. Suwitaw on, misuguse seisukoha nimetatud rahukogu selle põhjusemõtteliku asja kohta wõtab ja igatahes, üks kõik kumb pool wõidab, läheb see asi senati seletada, mille otjust sajad talupojad huwitusega ootawad.

Suwitaw kohtulik waielus obligatsiooni pärast.

Keegi Anatoli Schawrow, kes oma naise Sohwia Schawrowa wolikirja põhjal kõige tema waranduse üle walitses, müüis oma naise päralt olewa mõisa kellegile Meringile. Müümist toimetas Schawrow, kui oma naise wolinik. Et Meringil muist osturaha wõlgu pidi jääma, tehti selle aja peale obligatsioon, kuid Anatoli Schawrowi nõudmise peale kirjutati obligatsioon tema enese, mitte aga naise nime peale. Warsti pärast seda andis Sohwia Schawrowa oma mehe wastu kohtusse nõudmise, et raha, mis Meringil mõisa eest obligatsiooni peale wõlgu jäi, tema, Schawrowa, omaks tunnistataks ja ühtlasi ka tehtud obligatsioon temale mõistetaks.

Kohtupalat, kuhu asi jõudis, täitis selle nõudmise. Ta leidis, et nõudmise teel täieste wõimalik on tõendada, et laenu-andja hoopis teine isik on kui see, kes obligatsioonis laenu-andjaks on nimetatud. See on ka üks niisugustest juhtumistest, kus obligatsiooni sisu selle all olewa õiguslise seisukorraga kokku ei käi. Seadus aga ei keela obligatsiooni sisu wastu waidlust tõstmast. Minuiski see asjalugu, et obligatsioon teatawa isiku nime peale wälja on antud, ei tee veel selle isiku õigusi tähend. obligatsiooni peale niiwõrt kindlaks, et nende wastu mingit waidlust tõsta ei wõiks. Kui selgeks tehtakse, kes tõsine ja kes ainult nime järele laenu-andja on, siis peab obligatsioon ja temas peituw nõudmine tõsise wõlanõudmise omaniku omanduseks tunnistatama. (Sead. kogu X a. 1. j. §§ 402, 418, 569, 570 ja 1554).

Anatoli Schawrowi woliniku kasatsioonikaebtuse põhjal tuli asi senatis arutamisele. Edasikaebtuses awaldas wolinik arwamist, et kohtu läbi ainult obligatsiooni tühjastegemist wõib nõuda, ja seda siis, kui

selgeks tehtaffe, et obligatsioon niisuguse lepingu peal põhjened, mida pooled ainult filmatirjaks või simuleerimiseks teinud on. Käesolewal korral ei ole aga waielust selle kohta, et obligatsioon tühine oleks, või et ta poolte tahtmise järele tehtud ei ole. Nõudja wastase seletuse järele oli poolte tõsine tahtmine see, et obligatsioon ainult wormiliselt Anatoli Schawrowi oma pidi olema, kuna raha ja wõla nõudmise tõsiseks omanikuks Sohwia Schawrowa pidi jääma.

Senat jättis Anatoli Schawrowi kaebtuse tagajärjeta, sellega tunnustades, et seaduse põhjal võimalik on nõuda, et obligatsioon selle omanduseks mõistetaks, kes temas kui wõla-andja nimetatud ei ole.

Et see seletus küll Sise-Wenemaa seaduste põhjendusel antud on, kuid oma õigusliste põhjuste pärast käib see seletus ka meie Balti õiguse kohta.

Teesillutamise asi.

1910. aastal 25. oktobril oli Tallinna-Haapjala rahukogus asi harutusel, kus K. Rehi, T. ja P. Elmikud, A. Maiste, J. ja J. Mändid, M. Buller, J. Weermann ja A. Niin 69. par. põhjal, see on teesillutamises tõrkumise pärast wastutusele wõeti. Omal ajal oli neid rahukohtunike sellepärast karistanud. Nad ei jäänud selle otsusega rahule ja kaebasid rahukogusse edasi. Oma edasikaebtuses seletasid nad, et tee-osad, mille sillutamata jätmise pärast rahukohtunike neid karistas, omal ajal Päädewa mõisa sillutada olnud. 1905. aastal wäljakuulutatud teesillutamise seaduses on öeldud, et kui kellelegi uusi teesillutamise kohustusi peale pandakse, siis seda teatud asutuste kaudu peab tehtama (kreisi teedekomisjon, kihelkonna konwent, kihelkonna teedeparanduse-komisjon). Need asutused peawad sillutamata tee-osad talude wahel wälja jagama ja wälja mõetma ning sellest talupidajatele teada andma. Nende asutuste poolt ei ole kaebelused ametlikka dokumenta sillutamise kohta saanud.

Rahukogu leidis, et endine otsus õige pole, ning saatis asja 9. jaosk. rahukohtuniku kätte uueks läbiwaatamiseks. Nüüd, kus see asi seal harutusel oli, tunnistas rahukohtunike talupidajate poolt rahukoguseantud seletuse õigeks ja lõpetas nende wastu tõstetud süüdistuse-asja süüteo puudusel ära.

„Päewal.“

Kroonu nõudmised.

Hoopis iseäraline kohtuasi jõudis hiljuti Peterburi kaubandusekohtus lõpule.

Üle kahetümne aasta tagasi tunnistati Peterburi kaubandusekohtu poolt kaupmees M. F. Friedland maksujõuetuks. Friedland võttis enese peale suuri vedusid suurtükiwäe tarwis ning toimetas seda wedu mitmes sõjawäeringkonnas. Kui Friedlandi maksujõuetuse küsimus päewakorral oli, siis oli tal wõlgasid üle 1½ miljoni rubla. Kõige suurem wõlauskuja wõi kreditor oli kroonu, kelle nõudmine umbes 1.000.000 rubla peale ulatas.

Maksujõuetuks tunnistamise asi ei kestnud kaua ja warsti seati Friedlandi asjade üle konkurfiwalitsus sisse.

Konkurfiwalitsuse käes oli aga asi 22 aastat ja selle aja jookkul tuli imelik nähtus ilmniks. Konkurfiwalitsus mõistis kõikidele kreditoridele nende nõudmised täie rublaga wälja ja warandust jäi weel 400.000 rubla wäärtuses üle. See warandus pidi Friedlandi pärijatele jääma, sest Friedland ise suri 1902. a. ära.

Küsimine on, kudas wõis sarnane lugu sündida? Asi iseenesest on aga lihtne, sest kroonu nõudmine (1 miljon rubla) ei olnud õige: ta oli waleste arwatud trahwirahadest tõusnud.

Kui Friedland kroonuga lepingu tegi, mille põhjal ta mitmes sõjawäeringkonnas sõjawäe ja suurtükiwäe tarbeasju wedama pidi, siis pidi tema selle eest kroonu käest raudtee weoraha tariifide põhjal saama. Selle arwe järele saigi Friedland kroonu käest raha kätte, kuid siis, kui ilmniks tuli, et Friedland raudteede käest teatawad protsendid alla tarifi sai, arwas sõjawäenõukogu, et ka need protsendid kroonu kasuks pidiwad langema ning hakkas neid protsentifid Friedlandi käest tagasi nõudma. Ühtlasi pidas kroonu ka teised maksud Friedlandile finni.

Asi läks kohtusse ja 1888. aastal tunnistati sõjawäenõukogu nõudmine kohtu poolt õigeks. Nõudmisesumma tegi 1 miljon rubla wälja ja kroonu hakkas seda summat sisse nõudma; kui ta aga raha ei saanud, siis laskis ta Friedlandi maksujõuetuks kuulutada.

Kui konkurfiwalitsus Friedlandi asjad oma kätte sai, jõudis ta otsusele, et kroonu nõudmine õige ei ole ja alustas sellel põhjal mitut protsessi, mis alles 1909. ja 1910. aastal Friedlandi kasuks lõppesiwad. Kroonu nõudmised leiti senati poolt ilma põhjenduseta olewat ning need nõudmised 1 miljoni rubla suuruses tehti senati poolt tühjaks. Oma lõpulisest otsuses andis konkurfiwalitsus kaubandusekohtule teada, et praegu Friedlandi warandusel 553.000 rbl. wäärtust on, tema wõlad aga ainult 117.000 rbl. ulatawad.

Mis maksujõuetuse omadusesse puutub, siis tuli konkursivalitsus selle kohta niisugusele otsusele, et Friedlandi maksujõuetusesse langemine õnnetu juhtumise tagajärg oli, sest et ta niisuguste nõudmistele põhjal maksujõuetuks tunnistati, mis iseenesest tühiised olivad.

Raubandusekohus otsustas: konkurs ära lõpetada, raha Friedlandi pärijatele välja anda ja tema maksujõuetus õnnetuks juhtumiseks tunnistada.

Linna- ja semstwo-apteekide awamise seadus.

Linna- ja semstwo-apteekide awamise korra seadluste muudatused, mis riiginõukogu ja -wolikogu poolt wastu wõeti, on 12. weebbruaril s. a. Keisri poolt kinnitatud ja 21. weebbruaril välja kuulutatud. Muudatused sisaldawad eneses järgmisi punktsid:

§ 1. Semstwo- ja linna-omawalitsustele antakse õigus apteeksid asutada ja ülewal pidada, ilma et nad arstiseaduses §§ 353—356 (Seaduste kogu XIII köide 1905. a. väljaanne) määratud awamiskorda silmas tarwitseksiwad pidada.

§ 2. Semstwo-aptegid linnades ja küladest, niisama ka linna-aptegid linnades awatakse semstwo- ja linnawalitsustele poolt semstwo-kogude ja linnawolikogude otsust mööda.

§ 3. Semstwo- ja linnawalitsused peawad mitte hiljem kui kuu aega enne apteegi awamist eelolewast awamisest kohalikule arstivalitsusele teatama.

§ 4. Aptegid, mis semstwo-, ja linna-omawalitsuse asutuste kaudul awatakse ja ülewal peetakse, ei wõi ära müüdüd, renditud ega teisel wiisil kellegi omanduseks ehk tarwitamiseks antud saada.

Senati seletused.

Linna krundid.

Ragu teada, on kõikides linnades suur hulk kruntsid, mida üffitud linna-elanikud oma kätte seadusewastaselt tarwitada on wõtnud ja mida nad ajajooksul omaks on hakkanud pidama. Sarnaste kruntide wäärtus on tähtsamates linnades väga suur. Isäärans palju on Pe-

terburis niisugusid fruntisid, mida eraisikud oma kätte seadusewastafelt tarwitada on wõtnud. Muidugi on linna-omawalitsusel väga tähtis neid fruntisid oma kätte tagasi saada, kuid et neid tagasi saada, selleks pidi maapidajaid kohtusse kaebama. Kohtuprotsess on aga tiilikas ja nõuab palju kulu. Asi tuli lõpuks senatis läbiwaatamisele ning 1910. aastal andis senat, nagu „Now. Wremja“ teatab, seletuse, mille järele endine ford täieste ümber muudeti. Selles seletuses on niisugune otsus antud, et kõik asjad, mis omawolilisesse linna fruntide wõtmisesse puutuwad, kohtulist otsustamist ei nõua, waid et neid administratiwlistel teel äiendada wõib. Seda seletust tahab Peterburi linnawalitsus oma kasuks tarwitada ja nõuab linnapealikult, et ta politseid kohustaks linnawalitsusele selles asjas abiks olema. Mül wiisil see abiksolemine kujunema peaks, selle kohta on linnawalitsuse ja linnapealiku wahel maidlus, mida kõrgemad walitsusekohad ära otsustama peawad.

Juudi soost wannutatud adwokadi-abide

kohta andis walitsew senat kassatsioonidepartemangude ühisel istumisel, 12. märtsil s. a., järgmise seletuse:

Kassatsioonidepartemangud, leidsiwad seda küsimust kohtuministri orderi põhjal läbi waadates, et kohtukohad, kui nad mitteristi-usulisi isikuid wannutatud adwokate abideks wastu wõtawad, peawad seda määrust silmas pidama, mis Kohtu-afutuste seaduse § 380 (Sead. kogu XVI a. 1. j., 1892. a. w.) üles on tähendatud. See tähendab, et niisuguseks wastuwõtmiseks kohtuministri poolt esialgne luba muretsetud peab olema.

Wastused küsimiste peale.

M. M-ts, Ufa kuberm. Inimeste ringkonna kirjalik omawaheline leping, mille põhjal nad endid kohustawad teatava aja jooksul a l k o h o l i l i s i j o o k s i d mitte tarwitada, ei käi mitte tempelmaksu alla, sest et niisugusel lepingul mingit waranduslist sisu ei ole. Ei muuda sarnase lepingu iseloomu ka mitte see asjaolu, kui tema rikkumise eest teataw rahatrahw on määratud, sest tempelmaksu määramise kohta on lepingu algusiseloome mõeldud. Teine küsimus on, kas sarnane leping iseenestest seaduslik on ja kas tema täitmist kohtulikult ülepea nõuda saab.

M. M-ts, se a l s a m a s. Kuberneride poolt wäljaantud l a s k e r i i s t a d e kandmise ja hoidmise lubad maksawad ainult nendes kubermangudes, kus nad wõetud on. Teistes kubermangudes peawad sellekohased uued lubad olema.

Wastutaw toimetaja: Joh. Reinthal.

Wäljaandja: Eesti Kirjastuse-Üsühitus „Õhiselu“.

Trükitud M. Schifferi trükitojas, Tallinnas.